

REKOMENDACIJOS DĖL
ROMŲ VAIKŲ
ĮTRAUKIOJO
UGDYMO
STIPRINIMO

Ugdymo plėtotės centras
Vilnius, 2017



EDUCATION
DEVELOPMENT
CENTRE



ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA



ĮVADAS

Rekomendacijos skiriamos romų vaikus ugdančioms mokykloms, dalis jų skirta ir savivaldybėms.

Mokinių registro duomenimis, 2016–2017 mokslo metais Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose mokėsi 463 romų tautybės mokiniai, dauguma jų – Vilniaus mieste, Panevėžyje, Jonavos rajone. Didžioji dalis romų mokinių (43 proc.) vis dar mokosi pradinėse klasėse, tačiau didėja jų dalis ir aukštesnėse klasėse: 5–8 klasėse mokėsi 38 proc. romų mokinių, o 9–12 klasėse (pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose) – 16 proc. mokinių.

Anot dr. Vitos Petrušauskaitės (2016), nepaisant teigiamų pokyčių, įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą didžiajai daliai romų mokinių tebėra iššūkis. Tai lemia daugialypės priežastys: nepasirengimas mokyklai, socialinių įgūdžių stoka ir silpnos lietuvių kalbos žinios, dėl kurių vaikams sunkiau adaptuotis mokykloje, taip pat ribotos tėvų galimybės padėti vaikams namuose (didelė dalis romų tėvų yra neraštingi arba baigę tik pradinę mokyklą). Dėl to vaikai savarankiškai neatlieka namų darbų, susiduria su akademinėmis nesėkmėmis. Savo ruožtu būtent tai lemia, kad netrunka pasireikšti šalinimosi požymiai – pamokų praleidinėjimas, elgesio problemos. Jei šios problemos nesprensdžiamos, tokius vaikus į ugdymo procesą sugrąžinti tampa vis sudėtingiau.

Ugdymo plėtotės centras, siekdamas padėti mokykloms sėkmingiau įveikti kylančius iššūkius, 2017 m. organizavo konsultacijas ir mokymus, skirtus stiprinti mokyklų bendruomenių kompetencijas, reikalingas romų tautybės mokinių mokymosi poreikiams pažinti ir kokybiškam ugdymui organizuoti. Mokymuose dalyvavo devynių Lietuvos mokyklų atstovai: mokytojai, klasių vadovai, pagalbos mokiniui specialistai ir mokyklų vadovai. Į konsultacijas įsitraukė Šalčininkų r. Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazijos bendruomenė, taip pat vietos romų bendruomenė, socialiniai partneriai (seniūnija, nevyriausybines organizacijos).

Toliau šiose rekomendacijose pateikiama medžiaga grindžiama mokyklų – mokymų ir konsultacijų dalyvių – patirtimi bei įžvalgomis. Didžioji dalis informacijos apibendrinta, tačiau konkretūs pavyzdžiai rekomendacijose išskirti kitu šriftu.



PARENGĖ

Rekomendacijos grindžiamos per šias konsultacijas aptartomis situacijomis, ieškotais sprendimais, bandymais ir diskusijomis.

Parengė:

Nerijus Januškevičius, Profesinių santykių specialistas-supervisorius;

Rasa Jančiauskaitė, Ugdymo plėtotės centro Mokyklų veiklos tobulinimo skyriaus specialistė.

Priemonės įgyvendintos bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, pagal Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. JV-48.





REKOMENDACIJOS MOKYKLŲ, UGDANČIŲ ROMŲ TAUTYBĖS MOKINIUS, DARBUI GERINTI

Siekiant gerinti sąlygas mokytis romų tautybės mokiniams, svarbu atsižvelgti į toliau išvardijamas sritis:

- 1.** Romų kultūros pažinimas.
- 2.** Mokyklos darbas su šeimomis.
- 3.** Mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimas.
- 4.** Adekvačių lūkesčių dėl asmeninės pažangos kėlimas.
- 5.** Galimi pagalbos mokytojams būdai ir šaltiniai.
- 6.** Mokyklos tarpinstitucinio bendradarbiavimo, siekiant padėti užtikrinti geresnes mokymosi sąlygas vaikams, svarba ir būdai.

1. Romų kultūros pažinimas

Didžiausia su romų kultūros pažinimu susijusi problema yra ta, kad dauguma informacijos apie šios tautybės asmenis mus pasiekia iš spaudos, o į ją dėl įvairių priežasčių patenka tik skandalingi ir dažniausiai itin neigiami atvejai. Taigi tokios iš spaudos gaunamos paviršutiniškos žinios gali trukdyti gerai suprasti romų tautybės mokinius ir paveikti mūsų pačių, taip pat kitų klasės mokinių ir jų tėvų požiūrį į juos.

Kalbėdami apie kultūrą, turime galvoje ne tik scenos menus, kuriais garsėja romų tauta. Suprantama, svarbu sudaryti galimybes juos parodyti ir kitiems vaikams jų pasimokyti. Tačiau kultūrą sudaro ir vertybės, nuostatos įvairiais klausimais, iš to kylantys papročiai bei tradicijos. Tam, kad susipažintume su kultūra, svarbu pažinti ir rečiau matomas tradicijas, papročius (pvz., kaip švenčiamos įvairios šventės), vertybes (tokias kaip šeima, bendruomenė ir pan.), jų vaidmenį.

Kultūros pažinimą gerinti galima keliais būdais.

- ~ Susitikimai **mokytojams** su romų bendruomenės atstovu. Galima pasikviesti tokį atstovą į susitikimą tiesiogiai pabendrauti, kad būtų galima atvirai užduoti rūpimus klausimus, pasitikslinti dėl neaiškių dalykų. Tokiu atveju rekomenduojama iš anksto susitarti dėl atvirumo ir stengtis geriau vieniems kitus suprasti, priimti kitokią pasaulėžiūrą.
- ~ Mokymai **mokytojams** romų kultūros pažinimo temomis. Rekomenduojami mokymai, kurie tiesiogiai įtraukia ar yra vedami romų tautybės asmenų, lankomasi vietose, susijusiose su romų kultūra ir papročiais, vedamos ir moderuojamos diskusijos svarbiomis temomis.
- ~ Tarpkultūrinio ugdymo galimybės **mokiniams** per klasės valandėles ir įvairių dalykų pamokas: skatinti mokinius pažinti romų kultūrą, papročius ir vertybes.
- ~ Mokinių **tėvų** bendravimas. Svarbu, kad ir vaikų tėvai tarpusavyje susipažintų tiesiogiai, turėtų galimybę bendrauti konstruktyviai, o ne tik tada, kai kyla problemų – pavyzdžiui, visiems kartu organizuoti šventę vaikams ar pan.



2. Mokyklos darbas su šeimomis

Siekiant padėti mokiniams sėkmingiau mokytis, pirmas ir svarbiausias mokyklos partneris – tai jų šeimos. Suprantama, šeimos galės mokiniams padėti tiek, kiek bus pajėgios, tačiau jų indėlis svarbus motyvuojant vaikus lankyti mokyklą, nepraleidinėti pamokų ir kitų užsiėmimų, sudarant sąlygas ruošti namų darbus (kadangi vaikai turi ir svarbių atsakomybių namuose).

Mokymuose dalyvavusios mokyklos įvardijo tokius būdus, padedančius pasitelkti šeimas į pagalbą.

- ~ Užmegzti kontaktą, laikantis pozityvios laikysenos, o ne priekaištaujant. Pakviesti į dialogą, siekiant bendradarbiauti vardan vaikų gerovės.
- ~ Užmegzti asmeninius ryšius, o ne per dokumentus, raštelius.
- ~ Laikytis nuostatos nesprausti šeimos ir vaikų į rėmus.
- ~ Supažindinti šeimas su mokymo sistema, reikalavimais, mokyklos tvarka ir tradicijomis, taip pat su veiklomis, numatomomis už mokyklos ribų.
- ~ Tėvus įtraukti į mokyklos bendruomenės gyvenimą: šeimos diena, kai dalyvauja visi mokinių tėvai; bendros šventės; viešos padėkos vaikui ir šeimai.
- ~ Organizuoti šeimos mokyklėlę, pozityvios tėvystės kursus (kartu su kitų vaikų tėvais). Taip pat galima šeimas nukreipti į mokyklai žinomus kursus, paskatinti kreiptis į tėvų liniją pagalbos, jei kyla sunkumų.
- ~ Mokyklos parama šeimai ir tiesiog rūpinimasis.

Mokyklos pastebi, kad dirbant su šeimomis veiksmingiausias individualus priėjimas (pokalbiai, konsultacijos), pozityvi laikysena, nekritikavimas, kraštutiniais atvejais svarstymas vaiko gerovės komisijoje. Svarbi seniūnijos ir bendruomenės pagalba šeimai. Padeda tėvystės kursai ir konsultavimas vaikų auginimo klausimais.



3. Mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimas

Stiprūs ryšiai tarp tėvų ir mokyklos, sėkminga mokymosi patirtis žemesnėse klasėse – vienas stipriausių veiksnių, padedančių išvengti ankstyvo pasitraukimo iš mokyklos paauglystės laikotarpiu. Tyrimų duomenys rodo, kad tie romų vaikai, kurie laiku pradėjo lankyti mokyklą, nebuvo paliekami kartoti kurso ir nesusidūrė su didesniais mokymosi sunkumais, sėkmingai tęsia mokslus ir aukštesnėse klasėse (8 klasėje ir gimnazijos klasėse). Net ir tuo atveju, kuomet mokykla paliekama dėl naujai sukurtos šeimos ar nėštumo, susiformavusi stipri mokymosi motyvacija paprastai suteikia galimybes tęsti pradėtus mokslus – mokantis savarankiškai ar pereinant į jaunimo arba suaugusiųjų mokyklas (Petrušauskaitė, 2016).

Taigi vaikams svarbu mokytis su savo amžiaus grupe ir patirti mokymosi sėkmę. Tačiau norėdami stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją, mokytojai taip pat gali pasinaudoti ir kitomis toliau pateikiamomis priemonėmis.

- ~ Ieškoti autoritetų ir gerų pavyzdžių pačių romų bendruomenėje (pvz., baigusieji 10 ar 12 klasių, dirbantieji, skatinantys sekti jų pavyzdžiu).
- ~ Bendradarbiauti su vaikų dienos centrais dėl mokymosi po pamokų organizavimo arba kitos popamokinio, neformaliojo mokymosi galimybės.
- ~ Svarbu, kad mokymosi lūkesčiai vaikams būtų realiai pasiekiami, bet kartu ne per lengvi ir pamažu sunkėjantys. Turėtų būti įvertinama asmeninė pažanga, kad ir kokia ji būtų.

(Pvz., vienos mokyklos mokytoja buvo išsikėlusį tikslą padėti mokiniai išmokti visą abėcėlę, tačiau per 4 susitikimus mergaitei pavyko išmokti 5 raides; tad mokytoja savo tikslo tarsi nepasiekė, tačiau mergaitei tai buvo pažanga – svarbu ir sau patiems, ir mokiniams įvardyti, kiek jau pavyko padaryti, ir atitinkamai kelti tolesnius lūkesčius.)

- ~ Paskatinti vaikus ir pastebėti, įvardyti pasiektą rezultatą: žodžiu, padėkomis ir pan.
- ~ Pastebėti vaikų stipriąsias puses ir ugdyti jų pasitikėjimą savimi: pvz., skatinti aktyviau dalyvauti varžybose, konferencijose, kur jie patys skaito pranešimus, užsiimti kitomis veiklomis, kurios sekasi.
- ~ Suteikti galimybę atskleisti savo talentus mokyklos bendruomenei ir didžiuotis savo kultūra.



4. Adekvatūs lūkesčiai dėl asmeninės pažangos

Svarbu ir savo darbui, ir vaikams kelti adekvačius lūkesčius. Mokyklų atstovai įvardija kelis aspektus, į ką reikėtų atkreipti dėmesį.

- ~ Kartų klausimas: svarbu suprasti, kad pokyčiai (pvz., baigta aukštesnė klasė, įgytas išsilavinimas) gali įvykti netgi kitoje kartoje.
- ~ Savo rezultatų nematome šiandien ir galbūt nepamatysime rytoj (tam reikia daug laiko), tad nereikia per daug reikalauti ir iš savęs.
- ~ Nepamirškime, kad rezultatai pagal Geros mokyklos koncepciją (2015) – tai ne tik mokymosi pasiekimai, bet ir **branda** bei **pažanga**.
- ~ Pirmiausia reikia savęs paklausti: o ko šiam konkrečiam vaikui labiausiai prireiks gyvenime? (Kad mokėtų lietuviškai? Kad iš viso lankytų mokyklą? Kad kurtųsi santykis su mokykla? Skaityti, rašyti, skaičiuoti?)
- ~ Būtina užtikrinti saugią aplinką.

Besidalydami patirtimi, mokyklų atstovai įvardijo ir kelis pavyzdžius iš savo patirties.

- ~ *Motyvacijos sistema veikia (pavyzdžiui, susitari- mai: jei lankysi ... pamokų per mėnesį, gausi bilietą į kiną).*
- ~ *Kontaktas ir poveikis geresnis tada, kai jis individualus.*
- ~ *Ugdymas vyksta per pasitikėjimu grįstą individualų santykį tarp mokytojo ir vaiko.*

Šalčininkų r. Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazi- joje šiuo metu veikia tarpininkė. Konsultacijose aptarta jos veikla – pastebėta, kad pagerėjo vaikų lankomumas, romų šeimos ėmė aktyviau domėtis mokyklos veiklomis, atvyksta kalbėtis dėl vaikų.



5. Galimi pagalbos mokytojams būdai ir šaltiniai

Mokytojams, kurie tiesiogiai klasėse dirba su mokini- ais, keliami nelengvi uždaviniai. Taigi labai svarbu, kad prireikus jie galėtų pasitelkti ir bendruomenės pagalbą.

Vienas svarbiausių žmonių, galinčių pagelbėti dirbant su romų vaikais, – tarpininkas tarp romų bendruomenės ir mokyklos. Tai žmogus, – geriausia iš pačios romų bendruomenės, – kuris galėtų tarpininkauti tarp mokyk- los ir romų bendruomenės atstovų, padėtų šeimoms suprasti mokymosi sistemą ir reikalavimus, mokyklos tvarką, vaikams padėtų reguliariau lankyti mokyklą ir, ypač iš pradžių, joje adaptuotis (pvz., juos ryte pažadintų, saugiai palydėtų į mokyklą, jei reikia, joje pavertėjautų, paaiškintų, ką daryti, ir pan.; mokymuose buvo paminėtas ir toks atvejis, kai tarpininkas padėjo mokyklai, kilus elgesio problemų). Tokiam vaidmeniui gali būti pasitelkiama aktyvi mokinio mama arba aktyvus tėvas, tą mokyklą baigęs asmuo, bendruomenės lyderis ar pan. Labai svarbu su tarpin- inku aptarti konkrečius susitarimus – ko iš jo tikimasi, kiek pajėgus padaryti, kaip dažnai reikėtų lankyti šeimas. Ne visos mokyklos pajėgios įdarbinti tokius tarpininkus, todėl svarbu iš jų taip pat reikalauti adekvačiai.

Toliau pateikiami kiti galimi pagalbos mokytojams būdai.

- ~ Pasitelkti mokytojo padėjėjo pagalbą.
- ~ Jei reikia, pagelbėti atlikti namų darbus: tai vaikams padeda aktyviau įtraukti į pailgintas grupes.
- ~ Per socialines valandas pasitelkti vyresnių klasių mokinius mentorius pagelbėti jaunesniems sunkumų patiriantiems mokiniams.
- ~ Partneriškai bendradarbiauti su mokyklos social- iniu pedagogu ir psichologu.
- ~ Sudaryti laikiną mobilią grupę, skirtą mokymosi spragoms „lopyti“.
- ~ Jei reikia, mokiniams suteikti materialinę pagalbą: pvz., pasitelkiant 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio paramą ar kitus išteklius. Tačiau būtina sudaryti sąlygas mokinių šeimoms taip pat iš dalies prisidėti (visos reikiamos sumos jie gali ir neturėti, tačiau toks prisidėjimas yra skatinantis ir ugdomas).
- ~ Mokytojams teikti psichologinę pagalbą (super- vizija), siekiant išvengti „perdegimo“ ir pervargimo, dalytis patirtimi ir kartu spręsti problemines situacijas.



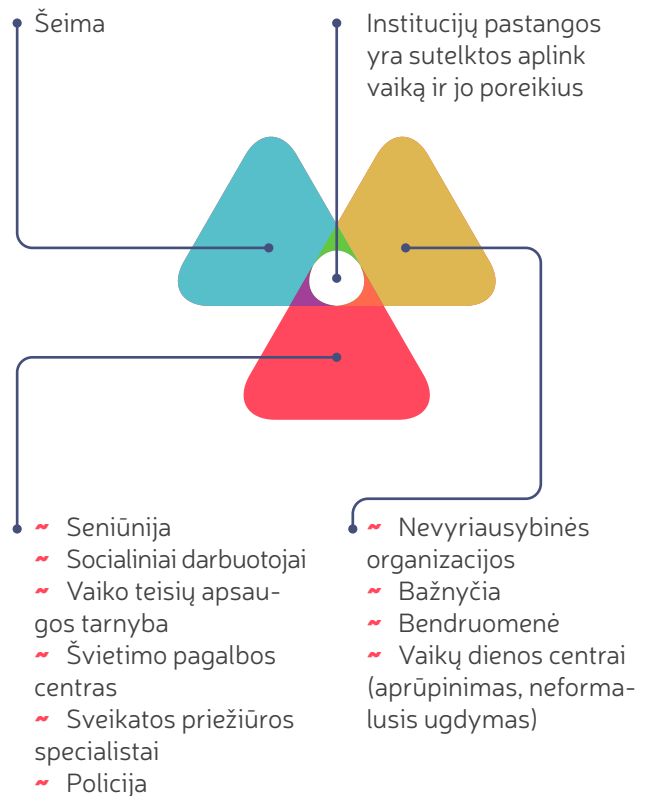
6. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Kadangi problemos, lemiančios vaikų galimybes mokytis, yra daugialypės, svarbu į jų sprendimą taip pat žvelgti įvairiapusiškai. Nereikėtų pamiršti, kad mokykla nėra pajėgi viena išspręsti viso problemų komplekso, todėl būtina pasitelkti vaiko **šeimą**, kitas atsakingas **institucijas** ir **socialinius partnerius** (ypač iš nevyriausybinių sektoriaus). Tik sutelktomis pastangomis galima išspręsti šias problemas, o tai savo ruožtu vestų prie geresnių galimybių vaikui mokytis formalioje ir neformalioje aplinkoje sudarymo.

Mokyklos ypač rekomenduoja **priimti konkrečius susitarimus** (jei įmanoma, pasirašyti sutartis) ir vykdyti susitarimų įgyvendinimo **stebėseną**. Susitarimai turėtų būti konkretūs, nukreipti į rezultatą. Turėtų būti susitariama, kas atsakingas už problemos išsprendimą (t. y. ne tik priemonių taikymą, o už problemos panaikinimą, jei tai yra įmanoma), iki kada vykdoma konkreti priemonė ir kas už ją atsakingas.

Mokymuose dalyvavusios mokyklos minėjo įvairių bendradarbiavimo pavyzdžių – nevyriausybinių organizacijų, sužinojusios apie vaikų poreikius, padėjo aprūpinti juos šiltesne apranga ir avalyne, mokymosi sunkumų patiriantys mokiniai sėkmingai lankė neformaliojo švietimo užsiėmimus. Ten jie galėjo atskleisti įvairius savo gabumus ir patirti sėkmę, nors mokytis mokykloje jiems buvo sunkiau. Taigi galimybės atsiskleisti neformaliojo švietimo srityje juos motyvavo geriau mokytis mokykloje.

Šalčininkų r. Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazijos bendruomenė pasikvietė į susitikimus vietovėje veikiančių įstaigų ir organizacijų atstovus (dalyvavo tarpininkė, seniūnijos darbuotojai, romų bendruomenės atstovas, organizacijos „Caritas“ atstovė, romų įsidarbinimo skatinimo projekto atstovas). Susitikimuose kiekvienos organizacijos atstovai pristatė savo veiklas, skirtas romų integracijai, nupasakojo situaciją ir sunkumus, su kuriais susiduria. Kalbėta apie darbą su romų šeimomis, siekiant pagerinti vaikų mokyklos lankomumą. Užsiminus, kad kai kurie vaikai neturi elementarių priemonių, organizacija „Caritas“ pasiūlė pagalbą. Gimnazijos direktorė inicijavo susitikimą su romų bendruomene, kad susitartų dėl romų bendruomenės atstovų pagalbos motyvuojant vaikus mokytis ir padedant jiems. Susitikimas suplanuotas ne mokykloje, kad bendruomenės atstovai patogiau jame jaustųsi.



Toliau pateikiama šių susitikimų rezultatai ir įžvalgos iš jų.

~ Buvo svarbu suprasti, kad šių institucijų atstovai pirmą kartą susitiko aptarinėti romų klausimus. Kai kurie įstaigų, organizacijų atstovai vienas kito nepažinojo ir nežinojo, kokias funkcijas atlieka. O tai svarbu, norint vaikams ir šeimoms suteikti kompleksinę pagalbą.

~ Svarbi partnerystė su bendruomene, šeimomis, tačiau ne mažiau svarbi ir mokyklos laikysena – ne priekaištauti, o vienyti pastangas padėti vaikams. - Svarbu, kad reguliariai susitinkant pasiekiami tarpinių rezultatų.

~ Susitikimai padeda bendrauti ir kurti tarpinstitucinius ryšius, o tai leidžia greičiau veikti kilus sudėtingoms situacijoms.

Gali būti, kad tokį bendradarbiavimą turės inicijuoti ir palaikyti pati mokykla. Tačiau juk ji ir yra svarbiausia institucija, kuri nuolat mato vaiką ir gali geriausiai pastebėti jo poreikius, kylančias problemas. Žinoma, mokykla neturėtų pati viena prisiimti atsakomybių už kitų sričių specialistų darbą, tačiau ji gali sutelkti ir paskatinti kitas institucijas bei organizacijas koordinuoti tarpusavio veiksmus vardan vaiko gerovės.



REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos mokykloms

~ Skirti **konsultacinę pagalbą** mokyklų darbuotojams ar iniciatyvinėms grupėms, kurios dirba su romų tautybės asmenimis. Labiausiai rekomenduojama: mokykloms – supervizinis konsultavimo būdas (profesinių santykių konsultavimas), iniciatyvinėms grupėms – moderavimo pagalba.

~ Mokykloms rekomenduojama **turėti už romų integravimo situaciją mokykloje atsakingą asmenį**, kuris rūpintųsi esama situacija ir inicijuotų pokyčius mokykloje. Taip pat svarbu turėti asmenį, į kurį su pasitikėjimu galėtų kreiptis mokiniai ir romų tautybės šeimos. Taikoma tarpininkų praktika galėtų patenkinti abu šiuos poreikius.

~ Esant galimybei, pasitelkti **tarpininką**, padedantį romams mokiniams sėkmingiau įsilieti į ugdymosi procesą. Tarpininkų vaidmuo priklauso nuo konkrečios mokyklos ir vaikų poreikių, tačiau pagrindinis jų uždavinys yra padėti mokyklai ir vaikui bei šeimai geriau suprasti vieni kitus vardan sėkmingesnio vaikų ugdymosi. Jų veiklos gali apimti vaikų palydėjimą iš namų į mokyklą, kad jie atvyktų saugiai ir laiku; pagalbą suprantant mokykloje galiojančias normas ir taisykles; vertimą į gimtąją kalbą (ypač pradžioje); taip pat tarpininkas padeda kurti ir palaikyti konstruktyvesnius santykius tarp mokyklos ir šeimos, bendruomenės, padėdamas geriau suprasti vieni kitų poreikius. Primygtinai rekomenduojama, kad tarpininkai būtų iš pačių romų bendruomenės, taip pat svarbu aiškiai įvardyti tarpininko atsakomybes ir atskaitomybes, susitarti dėl jų, pasirašant sutartis¹.

~ **Organizuoti mokymus mokytojams** apie įvairius įtraukimo į mokymosi procesą metodus, ypač tinkamus romų vaikams (aktyvūs, interaktyvūs, galintys padėti komunikuoti nemokant kalbos).

1- Daugiau informacijos apie tarpininkus, jų vaidmenį ir svarbius jų veiklos aspektus galima rasti Europos Tarybos Švietimo ir kalbų direktorato gairėse „Romų vaikų švietimo tarpininkų / asistentų gidas“ (angl. Guide for Roma school mediators/assistants): https://www.coe.int/t/dg4/education/roma/-Source/Guide_EN.pdf



~ Sudaryti sąlygas mokytojams gauti **papildomą pagalbą per pamokas** (mokytojų padėjėjai, tarpininkai). Taip atsirastų daugiau galimybių papildomai individualizuoti vaikų, kuriems kyla mokymosi sunkumų, mokymą, sudaryti sąlygas sunkumų patiriantiems vaikams pasivyti bendrąją programą, užpildyti mokymosi spragas.

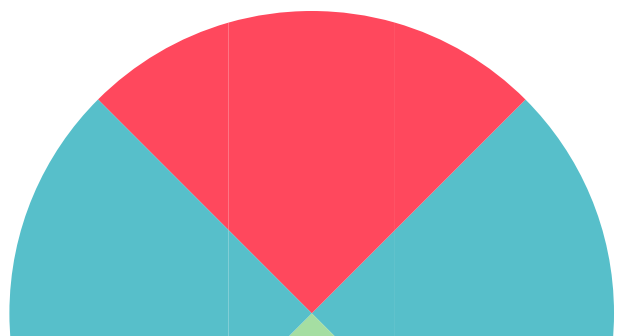
~ Mokykloms ar klasėms, kuriose mokosi romų tautybės vaikai, siūlytina **pozicionuoti save kaip multikultūrišką bendruomenę**, įžvelgiant ir pabrėžiant savo stiprybes bei stiprinant šį mokyklos bendruomenės kultūros aspektą.

~ Mokyklų specialistams (psichologams) siūlytina teikti **psichologines konsultacijas mokytojams**, kurie dirba daugiakultūriose klasėse, siekiant sumažinti jų „perdegimo“ tikimybę. Administracija, kilus **sudėtingoms situacijoms**, turėtų teikti mokytojams pagalbą.

~ Romų vaikams organizuoti **popamokinę ir neformaliąją veiklą**, bendradarbiauti su vaikų dienos centrais.

~ Formuoti teigiamas mokytojų, tėvų ir mokinių nuostatas, susijusias su romų tautybės asmenimis. Kurti bendradarbiavimu grįstą santykį, vengti kontroliuojančio ir poziciją bei galią demonstruojančio santykio.

~ **Užmegzti santykį su romų bendruomenės autoritetais**, klausti jų patarimų ir prašyti pagalbos.





Rekomendacijos savivaldybėms

~ Savivaldybių lygmeniu užtikrinti, kad romų tautybės vaikai kuo anksčiau įsitrauktų į ikimokyklinį ugdymą. Taip pat reiktų sekti ir dėti pastangas, kad šiems vaikams būtų užtikrintas priešmokyklinio ugdymo prieinamumas.

~ Toliau stiprinti tarpininko vaidmenį mokyklose. Plačiau informuoti mokyklas apie tokią idėją ir galimybes su juo bendradarbiauti. Leškoti galimybių finansuoti tarpininko darbą mokykloje, teikti jiems mokymus ir pirminį parengimą. Leisti mokykloms pasirinkti asmenį, kuris gali atlikti tarpininko vaidmenį (rekomenduojama, kad šis asmuo būtų iš romų bendruomenės). Aiškiai įvardyti atsakomybes ir atskaitomybes, susitarti dėl jų, pasirašant sutartis.

~ Organizuoti mokymus mokyklų bendruomenėms, savivaldybių ir seniūnijų specialistams, vaiko teisių apsaugos specialistams romų kultūros pažinimo temomis. Jei reikia, priimti tarpinstitucinio bendradarbiavimo susitarimus.

~ Organizuoti reguliarius (kas pusę metų, kas metus) susitikimus-konsultacijas mokyklų, kuriose mokosi romų tautybės asmenų, specialistams. Svarbu, kad tokiuose susitikimuose būtų sudaromos sąlygos dalytis gerąja patirtimi, ją sisteminti ir struktūruoti į metodiką. Per šiuos susitikimus turėtų būti suteikiama svarbių žinių apie vykdomus projektus ir naujoves, susijusias su šia sritimi.

~ Sudaryti galimybes mokykloms, kitoms nevyriausybinėms organizacijoms vykdyti tarpsavivaldybinius projektus romų integravimo temomis. Svarbu rengti romų tautybės vaikų ir paauglių susitikimus Lietuvos mastu, stovyklas, sąskrydžius, vakarones, visos romų bendruomenės susitikimą.

~ Savivaldybėse stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą – organizuoti reguliarius suinteresuotųjų asmenų susitikimus, kuriuose būtų apžvelgiamos ir aptariamasi kylančios situacijos. Į šiuos susitikimus turėtų būti įtraukiami romų bendruomenės atsakingi asmenys.





MEDŽIAGA IŠ MOKYMŲ IR KONSULTACIJŲ

1. Situacijos, kuriose mokyklos pastebi savo kaip institucijos stiprybes

- ~ Esama situacijų, kai pavyksta įtraukti romų tautybės mokinių tėvus į mokyklos bendruomenės veiklą.
- ~ Mokyklos bendruomenės tolerantiška ir geranoriška laikysena.
- ~ Tarpininkas iš romų bendruomenės, kuris konsultuoja ir tiesiogiai padeda veikloje.
- ~ Mokykla geba suteikti papildomą pagalbą mokytojui: psichologas, spec. pedagogas, tarpininkas, logopedas, mokytojo padėjėjas; papildomos pamokos mokiniams, kuriems kyla sunkumų; tam tikras mokinių skirstymas pagal gebėjimus per pamokas.
- ~ Mokykla turi bendradarbiavimo tinklą: seniūnija, švietimo skyrius, vaiko teisių apsaugos tarnyba, švietimo ir pagalbos centras, socialinių paslaugų centras, dienos centrai, sveikatos priežiūros centrai.
- ~ Romų tautybės vaikus pavyksta motyvuoti mokytis, pasitelkiant romų bendruomenės autoritetus, bendradarbiaujant su dienos centrais. Taip pat padeda jiems įsitraukti neformalios veiklos.
- ~ Mokyklos pastebi, kad dirbant su šeimomis veiksmingiausia individualus priėjimas (pokalbiai, konsultacijos), pozityvi laikysena, nekritikavimas, kraštutiniais atvejais svarstymas vaiko gerovės komisijoje. Svarbi seniūnijos ir bendruomenės pagalba šeimai. Padeda tėvystės kursai ir konsultavimas vaikų auginimo klausimais.

Mokyklų patarimai

- ~ Vaikų įtraukimas į neformalųjį ugdymą.
- ~ Ugdymas kitose erdvėse. (Tėvai gali būti netgi neturėję tokių patirčių, dėl to reikia skirti dėmesio paaiškinti, kas vyks, kaip bus užtikrinamas vaikų saugumas ir t. t.)
- ~ Santykis su tėvais.
- ~ Neiti į svečius tuščiomis, tada užsimezga šiltesni santykiai.
- ~ Mokyklos bendruomenės geranoriškumas ir atvirumas.
- ~ Vaikų skatinimas už teigiamus pokyčius, apdovanojimas.
- ~ Stengtis nesprausti į rėmus; labiau orientuotis į jų galimybes.
- ~ Pavėžėjimas.
- ~ Aiškūs ir įgyvendinami susitarimai, jų laikymasis (priežiūra).
- ~ Motyvacijos sistema veikia (pavyzdžiui, jei lankysi ... pamokų per mėnesį, gausi bilietą į kiną).
- ~ Geresnis individualus kontaktas; santykis ugdo.
- ~ Profesinio mokymosi, suaugusiųjų švietimo galimybės.
- ~ Ankstyvojo ugdymo reikšmė.
- ~ Bandyti, eksperimentuoti.



2. Iššūkiai / poreikiai, kuriuos įvardijo mokyklos

- ~ Mokyklos lankomumas.
- ~ Nauji metodai dirbant klasėje, kurioje mokosi romų tautybės vaikų.
- ~ Dalijimasis patirtimi, padedančia dirbti su romų tautybės vaikais.
- ~ Kaip dirbti su vaikais, kurie nekalba lietuviškai?
- ~ Kaip dirbti su šeimomis, kad jos paskatintų vaikus lankyti mokyklą?
- ~ Poreikis labiau suprasti romų kultūrą, ją pažinti.
- ~ Neaišku, kokie projektai finansuoja romų integravimo iniciatyvas.



3. Iniciatyvos, kurių mokyklos ėmėsi per konsultacijas-mokymus

- ~ Individualus romų vaikų ugdymas, siekiant pagerinti mokymosi rezultatus.
- ~ Naujų metodų ir mokymosi priemonių kūrimas mokytojams, siekiant per pamokas įtraukti romų tautybės vaikus į mokymosi procesą.
- ~ Dėti pastangas susirasti žmogų iš romų bendruomenės, kuris padėtų atstovauti mokyklai romų bendruomenėje ir padėtų užmegzti santykius, tarpininkautų.
- ~ Romų kultūros pažinimo renginiai.
- ~ Bendras susitikimas su miestelio romų bendruomene aptarti, kaip veikti kartu, kad vaikams būtų padedama siekti mokslų.
- ~ Papildomi tarpinstituciniai susitikimai, sprendžiant įvairius klausimus.

4. Šalčininkų r. Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazijos konsultavimo turinys

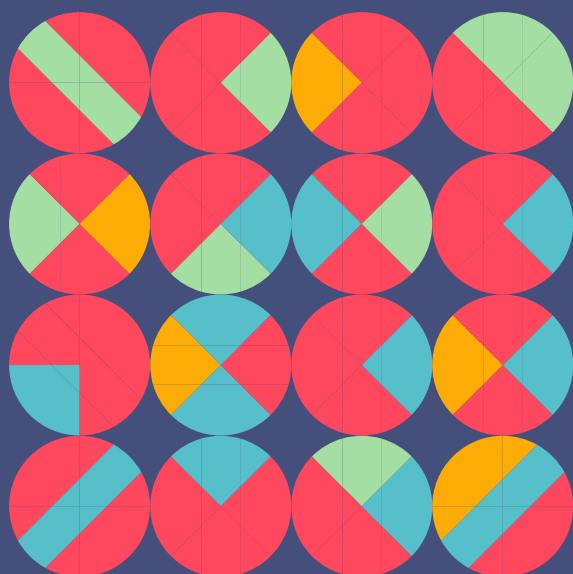
Konsultacijose dalyvavo gimnazijos direktorė, socialinė pedagogė, psichologė, pradinių klasių mokytojai, tarpininkė, seniūnijos darbuotojai, romų bendruomenės atstovas, organizacijos „Caritas“ atstovė, romų įsidarbinimo skatinimo projekto atstovas.

Kiekvienos organizacijos atstovai susitikimuose pristatė savo veiklas, skirtas romų integracijai, nupasakojo situaciją ir sunkumus, su kuriais susiduria. Kalbėta apie darbą su romų šeimomis siekiant pagerinti vaikų mokyklos lankomumą. Užsiminus, kad kai kurie vaikai neturi elementarių priemonių, organizacija „Caritas“ pasiūlė pagalbą. Gimnazijos direktorė inicijavo susitikimą su romų bendruomene, kad susitartų dėl romų bendruomenės atstovų pagalbos motyvuojant vaikus mokytis ir padedant jiems. Susitikimas suplanuotas ne mokykloje, kad bendruomenės atstovai patogiau jame jaustųsi.

Psichologė minėjo, jog reikia pagalbos mokytojams, dirbantiems su romų tautybės vaikais. Mokytojai nesugeba ir nespėja su jais dirbti, nes labai skirtingas vaikų gebėjimų ir supratimo lygis. Taip pat sudėtinga dėl mokytojų nuostatų, o jas nepaprasta keisti.

Daug kalbėta apie tarpininko vaidmenį, jo teikiamą pagalbą ir pagalbą jam. Pastebėta, kad pagerėjo vaikų mokyklos lankomumas, romų šeimos aktyviau domisi mokyklos veiklomis ir atvyksta kalbėtis dėl vaikų. Susitikime su bendruomene tartasi dėl pagalbos konkrečioms vaikams, net svarstyti finansai, kaip jiems būtų galima padėti. Taip pat pastebėta, kad pasikeitė mokytojų požiūris į romų tautybės vaikus – jie ėmė žvelgti kiek atlaidžiau, pradėjo juos labiau pastebėti.





REKOMENDACIJOS DĖL
ROMŲ VAIKŲ
ĮTRAUKIOJO
UGDYMO
STIPRINIMO

Ugdymo plėtotės centras
Vilnius, 2017



EDUCATION
DEVELOPMENT
CENTRE



ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

REKOMENDACIJOS DĖL ROMŲ VAIKŲ ĮTRAUKIOJO UGDYMO STIPRINIMO

Šaltiniai

~ V. Petrušauskaitė (2016). Romų situacijos Lietuvoje apžvalga. <https://duomenys.ugdome.lt/?veikla/migr/med=9/128> [žiūrėta 2017-12-10].

~ Geros mokyklos koncepcija (2015). Įsakymas dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f2f65120a7bb11e5be7fbe3f919a1ebe> [žiūrėta 2017-10-22].

~ Europos Tarybos Švietimo ir kalbų direktoratas (2009). Romų vaikų švietimo tarpininkų / asistentų gidas (angl. Guide for Roma school mediators/assistants). Council of Europe Publishing. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/t/dg4/education/roma/Source/Guide_EN.pdf [žiūrėta 2017-12-10].

Grafinis dizainas: faux.lt

